

razpravo o progimnazmih v latinščini iz klasičnega obdobja najdemo v *Kvintilijanovi* obširni razpravi *Govorniška izobrazba* (knjige 1,9; 2,4; 10,5), ki je iz 1. stol n. št. Okoli leta 500 n. št. je znameniti gramatik *Priiscijan* na osnovi Psevdo-Hermogenovega priročnika napisal vaje v latinščini in jih poimenoval *praeexercitamina*. Kasneje so zlasti v renesansi učitelji govorništva sestavljali priročnike v latinščini, a so ti temeljili na Aftonijevi grški predlogi.⁶

Za vse ohranjene priročnike o govorniških predvajah velja, da imajo podobno zunanjo zgradbo, ki jo določa zaporedje omenjenih vaj (število občasno nekoliko niha od 12 do 14), in da gre za napotke oziroma navodila za učitelje. Kot na mnogih mestih pravijo avtorji sami in so ugotavljali tudi sodobni raziskovalci (npr. Heath 2005, Crowley and Hawhee 2004, Kennedy 2003), zaporedje vaj ni naključno ali poljubno, temveč sledi učnemu načelu postopnosti. V spremni besedi k prevodu Psevdo-Hermogenovega priročnika Babič (2006: 74–84) podrobno analizira izobraževalne cilje vsake posamezne vaje, pri čemer posebno pozornost posveti razporeditvi (govorniške) snovi in načelom njenega razporejanja, kakor opredeli tudi težavnostno stopnjo posamezne vaje. Njegove ugotovitve kažejo, da so bile predvaje poleg učno smiselnega zaporedja zelo premišljeno oblikovane tudi na ravni notranje zgradbe in da so v marsikaterem pogledu zelo blizu sodobnim didaktičnim pogledom. Spodaj povzemamo nekaj ključnih vidikov, ki jih avtor strne ob koncu svoje analize (id.: 83–84).

- Vsaka na novo uvedena govorniška snov (npr. povzemanje, razširjanje, karakterizacija, argumentacija ipd.) se utrjuje tudi v naslednjih vajah, a nikoli v tisti, ki vaji z novo snovjo sledi neposredno. Babič to utemeljuje s tezo, da vaje na ta način tvorijo mrežo tesno med sabo prepletenih veščin, kar omogoča boljše pomnjenje posameznih retoričnih elementov in implicira njihovo širšo, ne le na izbrano vajo omejeno uporabnost.
- Pred vsako vajo, ki predstavlja obvladovanje zahtevnejše ravni retoričnih konceptov, je uvrščena manj zahtevna vaja, katere vloga je omogočiti utrjevanje že osvojenega znanja.
- Kadar se v kateri od vaj neka govorniška strategija pojavi prvič, praviloma nima osrednje vloge v smislu izobraževalnega cilja, am-

⁶ V slovenščino sta prevedena dva priročnika: Psevdo-Hermogenov v prevodu Matjaža Babiča (*Predvaje za pouk govorništva: (pripisane Hermogenu iz Tarsa). Sol. polje*, 2006, 17 (1/2), str. 69–99) in Aftonijev priročnik v prevodu Svetlane Slapšak (*Progymnasmata: retorične vaje – priprave na javni nastop*, Ljubljana, Šola retorike, 2008).